



Bruksela, dnia 7 października 2013 r.

KANCELARIA SENATU

Przedstawiciel Kancelarii Senatu
przy Unii Europejskiej

Sprawozdanie nr 85/2013

Sprawozdanie na temat wielojęzyczności w Unii Europejskiej

W dniu 26 września 2013 r. obchodzony jest Europejski Dzień Języków (EDJ). W tym roku dwa kosmopolityczne miasta: Berlin i Praga były gospodarzami speak-dating, imprezy adresowanej do językowych odkrywców. W całej Europie odbywały się setki innych imprez związanych z językami. Dzień ten świętuje się w 47 krajach europejskich, a także w innych częściach świata, w tym w Kanadzie, Polinezji Francuskiej i Zjednoczonych Emiratach Arabskich. Europejski Dzień Języków wspierają Komisja i Rada Europy, a informacje o wydarzeniach, które odbywają się w Twojej okolicy możesz znaleźć na stronach internetowych: <http://edl.ecml.at/> oraz <http://bit.ly/18UBpxo>.

Androulla Vassiliou, komisarz UE ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży powiedziała: „Europejski Dzień Języków to święto europejskiej różnorodności językowej oraz okazja do podkreślenia korzyści płynących z nauki języków. Oba aspekty są ważne, gdyż różnorodność językowa jest podstawowym elementem europejskiej tożsamości kulturowej, a zdolność posługiwania się różnymi językami otwiera szerokie możliwości. W całej Europie w salach lekcyjnych, w domach kultury, w instytucjach kulturalnych, restauracjach i na ulicach odbywają się różnorodne imprezy. Zobacz, co dzieje się w Twojej okolicy i świętuj razem z nami.”

„Każdy może uczestniczyć w Europejskim Dniu Języków! Język i komunikacja są dla naszego społeczeństwa ważniejsze niż kiedykolwiek. Nauka języków obcych pozwala nam otworzyć się na nowe perspektywy i kultury” dodał Ólöf Ólafsdóttir, dyrektor Demokratycznego Obywatelstwa i Uczestnictwa w Radzie Europy.

Komisja jest współorganizatorem dwóch specjalnych konferencji przygotowanych z okazji Europejskiego Dnia Języków. Już dziś w Wilnie 400 osób weźmie udział w debacie zatytułowanej „Jedność w różnorodności — języki służące mobilności, zatrudnieniu i aktywnej postawie obywatelskiej”. Będzie ona poświęcona znaczeniu języków w kontekście mobilności i perspektyw zatrudnienia, jak również potrzebie istnienia bardziej wielojęzycznych treści cyfrowych i wspierania rządziej nauczanych lub mniej rozpowszechnionych języków. Konferencja została zorganizowana wspólnie z Instytutem Języka Litewskiego, Państwową Komisją Języka Litewskiego i Uniwersytetem Wileńskim. Jutro (27 września) Komisja zorganizuje w Brukseli konferencję zatytułowaną „Tłumaczenie i język ojczysty” poświęconą w szczególności językom włoskiemu i hiszpańskiemu.

Erasmus+, nowy program UE na lata 2014-2020 w dziedzinie kształcenia, szkolenia i młodzieży, w ramach swych głównych osi działania zapewni wsparcie dla nauki języków. Program, którego budżet ma wynieść blisko 15 mld euro (+40% w porównaniu z aktualnymi programami w zakresie mobilności), zapewni ponad czterem milionom osób stypendia w celu uzyskania międzynarodowego doświadczenia i umiejętności, dzięki możliwościom nauki, szkolenia lub wolontariatu za granicą. Studentom, praktykantom i innym beneficjentom zaproponowane zostaną kursy online, aby przed wyjazdem za granicę wzmocnili oni swoje umiejętności językowe. Finansowanie związane z nauką języków otrzymają także projekty mające na celu zwiększenie współpracy na rzecz innowacji i dobrych praktyk oraz wspierające reformę polityki.

Agencje krajowe odpowiedzialne za zarządzanie programem Erasmus+ w państwach członkowskich będą zachęcane do przyznawania innowacyjnym projektom językowym Europejskiego Znak Innowacyjności w Zakresie Nauczania Języków Obcych.

- **Kontekst**

Europejski Dzień Języków po raz pierwszy został zorganizowany przez Radę Europy w 2001 r. w ramach Europejskiego Roku Języków. Komisja Europejska oraz Europejskie Centrum Języków Nowożytnych czynnie uczestniczą w przygotowaniu imprez związanych z językami, odbywających się tego dnia i w okolicach tej daty.

Celem Europejskiego Dnia Języków jest szerzenie wiedzy na temat języków używanych w Europie, wspieranie różnorodności kulturowej i językowej oraz zachęcanie do uczenia się języków przez całe życie. Na początku tego roku Rada Europy i Komisja podpisały umowę o partnerstwie, aby wzmocnić współpracę w promowaniu narzędzi ICT stosowanych w nauczaniu języków, przeprowadzaniu testów oraz do oceny umiejętności językowych.

W Unii Europejskiej funkcjonują 24 języki urzędowe, około 60 języków regionalnych i języków mniejszości oraz ponad 175 języków, którymi posługują się migranci. Na całym świecie istnieje 6–7 tys. języków, z których większość używana jest w Azji i Afryce. Co najmniej połowa ludności świata jest dwujęzyczna lub wielojęzyczna, tj. mówi co najmniej dwoma językami lub je rozumie.

- **Co oznacza pojęcie „wielojęzyczność”?**

- Sytuację, w której na danym obszarze geograficznym używa się kilku języków;
- umiejętność opanowania kilku języków;
- politykę, zgodnie z którą od organizacji, przedsiębiorstwa lub instytucji wymaga się stosowania więcej niż jednego języka do celów komunikacji wewnętrznej lub zewnętrznej.

Wielojęzyczność we wszystkich powyższych znaczeniach jest kluczową cechą charakteryzującą Europę.

Nauka języków oraz różnorodność językowa są jednymi z priorytetów programu Erasmus+, nowego programu UE na rzecz kształcenia, szkolenia i sportu na lata 2014–2020.

- **Jakie są języki urzędowe UE?**

Dwudziestoma czterema językami urzędowymi instytucji UE są: angielski, bułgarski, chorwacki, czeski, duński, estoński, fiński, francuski, grecki, hiszpański, irlandzki, litewski, łotewski, maltański, niderlandzki, niemiecki, polski, portugalski, rumuński, słowacki, słoweński, szwedzki, węgierski i włoski.

- **Kto podejmuje decyzję o przyznaniu statusu języka urzędowego UE?**

Decyzje w tych sprawach podejmuje jednomyślnie Rada Unii Europejskiej, na której forum reprezentowane są wszystkie państwa członkowskie UE. Przed przystąpieniem do UE każde przyszłe państwo członkowskie wskazuje język, którego chciałoby używać jako swojego języka urzędowego do celów związanych z Unią Europejską. Każda kolejna zmiana – dodanie nowego języka urzędowego lub usunięcie dotychczas używanego – musi zostać zatwierdzona jednomyślnie przez wszystkie państwa członkowskie reprezentowane w Radzie.

- **Jaki jest status języków regionalnych używanych w państwach członkowskich?**

Rada Unii Europejskiej, tj. wszystkie państwa członkowskie, postanowiła, że niektóre języki, które zostały uznane w konstytucji danego państwa członkowskiego, nawet jeżeli nie są językami urzędowymi UE, mogą być stosowane przez instytucje UE. Instytucje UE oraz rząd hiszpański zawarły porozumienie na temat stosowania w dokumentach języka baskijskiego, katalońskiego i galicyjskiego. Podobne porozumienie dotyczące używania języka walijskiego i gaelickiego szkockiego zawarto z rządem Zjednoczonego Królestwa. W obydwu tych przypadkach, gdy zachodzi taka potrzeba, tłumaczenia są dostarczane przez rząd zainteresowanego państwa członkowskiego na jego koszt.

Tłumaczenie ustne z baskijskiego, katalońskiego/walenckiego/balearskiego i galicyjskiego (ale nie w drugą stronę) jest zapewniane po złożeniu wniosku na posiedzeniach niektórych formacji Rady, w których biorą udział przedstawiciele z regionów, jak również na posiedzeniach plenarnych Komitetu Regionów i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego. Nie przewiduje się możliwości używania języków regionalnych Hiszpanii na posiedzeniach Komisji. Koszty tłumaczenia ustnego ponosi państwo członkowskie, którego to dotyczy. Podobne porozumienie zawarto z władzami walijskimi i szkockimi.

- **Dlaczego Komisja Europejska promuje wielojęzyczność?**

Ponieważ Komisja Europejska pragnie 1) wspierać dialog międzykulturowy i bardziej zintegrowane społeczeństwo; 2) umacniać wśród obywateli 28 państw członkowskich poczucie unijnego obywatelstwa; 3) tworzyć możliwości pozwalające młodym osobom na studia i pracę za granicą oraz 4) otwierać nowe rynki dla przedsiębiorstw UE konkurujących na skalę światową.

- **Jaki jest zatem cel polityki językowej UE?**

Polityka językowa UE ma na celu ochronę różnorodności językowej i propagowanie znajomości języków ze względów związanych z tożsamością kulturową i integracją społeczną, ale także dlatego, że wielojęzycznym obywatelom łatwiej korzystać z możliwości kształcenia i pracy na jednolitym rynku.

Celem jest Europa, w której wszyscy obywatele od najmłodszych lat uczą się co najmniej dwóch języków oprócz swojego języka ojczystego. Cel „język ojczysty + 2” został wyznaczony przez szefów państw i rządów UE na szczycie w Barcelonie w marcu 2002 r.

- **Jaki jest koszt wielojęzyczności w instytucjach europejskich?**

Łączny koszt tłumaczeń pisemnych i ustnych we wszystkich instytucjach UE (uwzględniając Komisję Europejską, Parlament Europejski, Radę, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów) wynosi ok. 1 mld euro rocznie. Stanowi to mniej niż 1% budżetu UE lub nieco więcej niż 2 euro na obywatela. Komisja Europejska zatrudnia na stałe około 3 000 tłumaczy pisemnych i ustnych.

- **Czy prawo UE chroni posługiwanie się różnymi językami?**

Unijne prawa i obowiązki związane z językami są zagwarantowane w prawie europejskim. W Traktacie UE (art. 3) i Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (art. 21 i 22) zakazano dyskryminacji ze względu na język, stanowiąc, że Unia szanuje różnorodność językową.

W pierwszym rozporządzeniu Wspólnoty, przyjętym w 1958 r., zawarto wymóg tłumaczenia prawodawstwa UE przez instytucje wspólnotowe na wszystkie języki

urzędowe UE oraz udzielania odpowiedzi na pytania obywateli w tym samym języku, w którym je zadano (art. 2, także art. 20 i 24 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej).

- **Czy UE planuje ograniczenie liczby języków urzędowych?**

Nie. Obecny system funkcjonuje dla dobra demokracji oraz w interesie zachowania przejrzystości. Żadne państwo członkowskie nie jest skłonne zrezygnować ze stosowania swojego własnego języka, a państwa kandydujące chcą, by ich języki zostały dodane do listy języków urzędowych.

- **Czy jeden powszechny język byłby rozwiązaniem?**

Czasami pojawiają się sugestie, by UE przyjęła łacinę lub esperanto jako jeden paneuropejski język. Ze względu na to, że niemal każdy musiałby się uczyć albo jednego, albo drugiego od podstaw, rozwiązanie to byłoby jednak równie trudne i niezbyt pomocne w stosunkach z resztą świata. Szkolenie nauczycieli i nauczanie 500 mln Europejczyków nowego języka zajęłoby dużo czasu i pochłonęło wiele zasobów. Idea stosowania jednego języka jako panaceum na trudną sytuację językową jest niezbyt uproszczona. Dlatego zaangażowanie Komisji Europejskiej na rzecz wielojęzyczności obejmuje promowanie różnorodności, a nie jednolitości.

- **Jaką rolę odgrywa tłumaczenie pisemne i ustne?**

Rolą służb UE zajmujących się tłumaczeniem pisemnym i ustnym jest wspieranie i wzmocnienie wielojęzyczności w Unii Europejskiej oraz pomoc w przybliżaniu polityki Unii jej obywatelom. Informowanie obywateli, w szczególności o ich prawach i obowiązkach wynikających z prawa UE, oraz komunikowanie się z nimi w ich własnych językach jest bardzo istotne dla przejrzystości, zasadności i skuteczności UE.

- **Czy każdy dokument UE jest tłumaczony na wszystkie języki urzędowe?**

Nie. Dokumenty są tłumaczone w zależności od ich wagi: zależy to od grupy, dla której są przeznaczone, i danego celu. Prawodawstwo i dokumenty mające duże znaczenie dla ogółu społeczeństwa lub będące przedmiotem zainteresowania tłumaczy się na wszystkie 24 języki urzędowe. Inne dokumenty (na przykład korespondencja z

organami krajowymi i decyzje skierowane do konkretnych osób fizycznych lub podmiotów) są tłumaczone tylko na języki, na które jest to naprawdę konieczne.

Komisja Europejska prowadzi swoje sprawy wewnętrzne w trzech językach „proceduralnych” – w języku angielskim, francuskim i niemieckim.

- **Jakie reguły stosuje się w przypadku stron internetowych?**

Używanie internetu jako narzędzia, za pośrednictwem którego informuje się opinię publiczną o działaniach UE i o tym, jakie korzyści te działania przynoszą, staje się coraz bardziej istotne. Jeżeli chodzi o strony internetowe Komisji, nie ma prawnego wymogu tłumaczenia każdej strony na wszystkie języki urzędowe. Komisja stara się jednak prezentować jak najwięcej informacji na swoich stronach w możliwie największej liczbie języków.

- **Który język ma największe znaczenie?**

Wszystkie języki są uznawane za jednakowo ważne. W Unii Europejskiej unijnym językiem, którego jako język ojczysty używa największa liczba osób, jest język niemiecki. Poza granicami Niemiec i Austrii nie jest on jednak szeroko rozpowszechniony. Z unijnych języków najbardziej rozpowszechnione na świecie są język angielski i hiszpański, ale większość osób, które się nimi posługują, nie mieszka w Europie. Język francuski jest językiem urzędowym, lub jednym z języków urzędowych, w trzech państwach członkowskich (Belgii, Francji i Luksemburgu). Używa się go w różnych częściach świata i jest on nauczany w wielu szkołach w UE, ale język ten jest dużo bardziej rozpowszechniony w południowej i zachodniej Europie niż w północnej i wschodniej części kontynentu. Język angielski jest najpowszechniej znanym drugim językiem na terytorium UE. Z ostatnich badań wynika jednak, że nawet w dzisiejszych czasach mniej niż połowa ludności UE zna ten język na tyle dobrze, aby móc się w nim komunikować.

- **Jeżeli uczyć się języków, jak mogę z tego skorzystać?**

W okresie wzrastającego bezrobocia umiejętność używania i rozumienia języków obcych jest wartością dodaną w kontekście rozwoju osobistego, zdolności do

zatrudnienia i konkurencyjności przedsiębiorstw. Znajomość języka obcego pomaga również ludziom otwierać się na różne kultury i sprzyja wzajemnemu zrozumieniu.

- **Dlaczego języki są istotne w biznesie?**

Ponieważ dobrze jest znać język swojego klienta. W 2006 r. przeprowadzono badanie dla Komisji Europejskiej, by oszacować koszt ponoszony przez przedsiębiorstwa UE w przypadku, gdy personel nie zna języków obcych. Wyniki wskazują, że każdego roku tysiące europejskich przedsiębiorstw ma mniejsze dochody i traci umowy z powodu braku umiejętności językowych. W badaniu oszacowano, że 11% europejskich małych i średnich przedsiębiorstw eksportujących (945 000 przedsiębiorstw) może mieć mniejsze dochody z powodu barier komunikacyjnych.

- **Co Europejczycy myślą o nauce języków?**

Według badania Eurobarometru przeprowadzonego w 2012 r. prawie dziewięciu na dziesięciu obywateli UE uważa, że znajomość języków obcych jest bardzo przydatna, a 98% twierdzi, że wpłynie ona korzystnie na przyszłość ich dzieci. Europejczycy są bardzo świadomi korzyści wynikających z wielojęzyczności: 72% zgadza się z tym celem, a 77% uważa, że powinien on być priorytetem; 53% używa języków w pracy, a 45% respondentów myśli, że dzięki znajomości języków obcych ma lepszą pracę we własnym kraju.

- **Jak dobrze Europejczycy posługują się językami?**

Najbardziej wielojęzycznym państwem UE jest Luksemburg, gdzie 99% obywateli opanowało co najmniej jeden język obcy. Liczba Europejczyków, którzy twierdzą, że potrafią porozumiewać się w języku obcym, nieznacznie spadła – z 56% do 54%. Badania przeprowadzone wśród nastoletnich uczniów w 14 europejskich krajach pokazują, że tylko 42% z nich wykazuje się wystarczającą znajomością pierwszego języka obcego, a zaledwie 25% z nich – drugiego. Znacząca liczba uczniów – 14% w przypadku pierwszego języka obcego i 20% w przypadku drugiego – nie osiąga nawet poziomu „użytkownika podstawowego”.

Odsetek uczniów, którzy wykazują się znajomością pierwszego języka obcego wynosi od 82% na Malcie oraz w Szwecji (gdzie język angielski jest pierwszym językiem

obcym) do zaledwie 14% we Francji (znajomość angielskiego) i 9% w Zjednoczonym Królestwie (znajomość francuskiego). Internet zachęca ludzi do poszerzania „pasywnej” umiejętności czytania i rozumienia ze słuchu w językach obcych. Liczba Europejczyków, którzy regularnie używają języków obcych w internecie, na przykład poprzez media społecznościowe, wzrosła o 10 punktów procentowych, z 26% do 36%.

- **Dodatkowe informacje**

http://ec.europa.eu/languages/european-language-label/index_en.htm

Języki atutem w biznesie i na rynku pracy

http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/languages-for-business_pl.htm

Strona internetowa konferencji Unity in Diversity:

http://www.multilingualism2013.eu/index_en.php?menu=home

Służby językowe Komisji Europejskiej: tłumaczenia ustne i pisemne:

http://ec.europa.eu/dgs/scic/index_pl.htm

http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm

Opracowała:

dr Magdalena Skulimowska¹

¹ Na podstawie informacji Komisji Europejskiej